

SV

SV

SV

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 5.5.2008
KOM(2008)234 slutlig

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET OCH RÅDET

**om genomförandet av gemenskapens handlingsprogram för att främja organisationer
verksamma på europeisk nivå inom kulturområdet**

(framlagt av kommissionen)

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET OCH RÅDET

om genomförandet av gemenskapens handlingsprogram för att främja organisationer verksamma på europeisk nivå inom kulturområdet

1. INLEDNING

Denna rapport läggs fram i enlighet med beslut nr 792/2004/EG¹ av den 21 april 2004 om upprättande av ett handlingsprogram för gemenskapen för att främja organisationer verksamma på europeisk nivå inom kulturområdet. I rapporten redovisas hur programmets mål förverkligats samt kommissionens ståndpunkt när det gäller de huvudsakliga slutsatserna och rekommendationerna efter den slutliga externa utvärderingen av programmet. Utvärderingsresultaten finns här:

http://ec.europa.eu/culture/index_en.htm

2. BAKGRUND TILL PROGRAMMET

2.1. Programmets mål

Enligt beslut nr 792/2004 är programmets mål att förstärka gemenskapens verksamhet på kulturområdet och göra den effektivare genom att stödja organ som är verksamma på europeisk nivå inom detta område.

Sådan verksamhet ska bidra eller kunna bidra till att utveckla och genomföra gemenskapens samarbetspolitik och samarbetsåtgärder på kulturområdet.

Dessa organs huvudsakliga verksamhet som kan bidra till att stärka gemenskapens åtgärder på kulturområdet och göra dem mer effektiva utgörs enligt beslutet av följande:

- Att företräda de medverkande parterna på gemenskapsnivå.
- Att sprida information om gemenskapens insatser.
- Att skapa nätverk på europeisk nivå för kulturorganisationer.
- Att företräda och informera språkgemenskaper med regionala språk eller minoritetsspråk inom Europeiska unionen.
- Att samla och sprida information som rör lagstiftning, utbildning och medier.
- Att sköta uppdraget som ”kulturambassadör” och främja medvetenheten om Europas gemensamma kulturarv.

¹ EUT L 138, 30.4.2004, s. 40.

– Att bevara och upprätthålla minnet av de viktigaste platserna och arkiven med anknytning till deportationerna, symboliserade genom minnesmärken som uppförts på platsen för de tidigare koncentrationslägren och andra platser där stora skaror civila personer utsatts för lidande och utrotning, samt att bevara minnet av offren på dessa platser.

2.2. Allmän beskrivning av gemenskapsstödet

Gemenskapens handlingsprogram för att främja organisationer verksamma på europeisk nivå inom kulturområdet består av tre områden:

– **Område I** omfattar stöd till två organisationer som har mottagit stöd från kommissionen de senaste tjugo åren: Europeiska byrån för mindre använda språk (EBLUL) och informations- och dokumentationsnätverket Mercator, som består av tre olika centrum – Mercator Media, Mercator Legislation och Mercator Education.

– **Område II** omfattar stöd till organisationer som verkar för ett ändamål av allmänt europeiskt intresse inom kulturområdet. Under 2004 och 2005 beviljades bidrag till de ”öronmärkta” organisationer som förtecknas i bilaga II till beslutet, under förutsättning att de uppfyllde samtliga krav i budgetförordningen och grundrättsakten. Under 2006 beviljades bidragen genom en öppen ansökningsomgång.

– **Område III** omfattar stöd till åtgärder för att bevara och upprätthålla minnet av de viktigaste platserna och arkiven med anknytning till deportationerna. Bidragen beviljades genom ansökningsomgångar.

Två olika typer av bidrag beviljades: **årliga driftsbidrag** för område I och område II, för att stödja de årliga arbetsprogrammen, och **verksamhetsbidrag** för område III.

Gemenskapens handlingsprogram omfattade **3 år**: 2004, 2005 och 2006.

2.3. Den framtida ramen för detta gemenskapsstöd

Programmet avslutades den 31 december 2006. De olika beståndsdelarna har sedan införlivats i tre olika program för perioden 2007–2013:

– Område I har införlivats i programmet för livslångt lärande, närmare bestämt i det övergripande programmet, under centralt verksamhetsområde 2: främjande av språkinläring.

– Område II har införlivats i programmet Kultur (2007–2013) under programområde 2: stöd till organ som är verksamma på europeisk nivå inom kulturområdet.

– Område III har införlivats i programmet Ett Europa för medborgarna för åren 2007–2013 under insats 4: aktivt europeiskt ihågkommande.

3. EXTERN UTVÄRDERING

3.1. Förutsättningar och syfte med utvärderingen

Efter anbudsinfordran nr EAC 41/2006² fick Ernst & Young et Associés i uppdrag att utföra utvärderingen.

Syftet med den externa utvärderingen var att granska programmets och alla delområdens effektivitet, att bedöma hur väl programmet hade genomförts och hur effektivt genomförandet hade varit samt att bedöma hållbarheten i de projekt eller organisationer som hade beviljats bidrag.

Utvärderingen gällde hela programperioden (2004–2006). Även den särskilda frågan gällande införlivandet av programmets tre områden i tre nya program från och med 2007 tas upp i utvärderingen.

3.2. Metod

Den externa utvärderarens metod kan sammanfattas på följande sätt:

- En utförlig förklaring av utvärderingsfrågorna.
- Insamling av primära och sekundära data.
- Analys av insamlade data.
- Svar på utvärderingsfrågorna.
- Rekommendationer.

Tre typer av datainsamling användes: dokumentgranskning, intervjuer med initiativtagare till projekten, icke uttagna sökande och EU-tjänstemän samt strukturerade enkäter.

3.3. Utvärderingsresultat

Stödmottagarna inom programområde I var Europeiska byrån för mindre använda språk och nätverket Mercator. Dessa organisationers huvudsakliga verksamhet är att samla in och sprida information på europeisk nivå om utbildning, medier och lagstiftning inom språkgemenskaper med minoritetsspråk, att bistå med administrativt stöd vid ansökningar till EU-program och att utforma ändamålsenliga partnerskap inom området minoritetsspråk.

Två tredjedelar av stödmottagarna inom programområde II var sammanslutningar och stiftelser och flertalet av dessa finns i Bryssel. Fyra av stödmottagarna som utsågs 2006 finns i de nya medlemsstaterna. De huvudsakliga verksamheterna är bland annat nätverkande, konstnärliga framföranden, stöd till kulturskapande, företrädande av organisationer gentemot EU-institutionerna samt forskning och utbildning. Antalet stödmottagare inom område II har varit jämnt fördelat över tid: 36 år 2004, 35 år 2005 och 34 år 2006, varav 16 var nya. Totalt fick 53 olika organisationer ta emot stöd.

Inom område III var de flesta stödmottagarna tyska. Målgrupperna utgjordes av allmänheten, ungdomar, forskare och akademiker osv. I de flesta av projekten arbetade man med underhåll/tillvaratagande av arkiv för användning vid till exempel konferenser, utställningar och bibliotek samt med insamling av ögonvitnesskildringar. Andra projekt var inriktade på

² 2006/S 122-129441.

evenemang för att upprätthålla minnet av vissa specifika händelser, konstnärlig verksamhet och undervisnings- och utbildningsmaterial samt upprustning av platser med mycket stort symbolvärde. Även inom det här området har antalet utvalda projekt varit relativt jämnt fördelat över tid: 28 år 2004, 25 år 2005 (varav 24 var nya) och 24 år 2006, varav 20 var nya. Med andra ord har sammanlagt 72 olika organisationer tagit emot stöd.

3.3.1. Genomslagskraft

Det var inte helt okomplicerat att dra övergripande slutsatser om vilket genomslag insatserna på programnivå hade haft, eftersom de genomförs i separata projekt som har mycket lite gemensamt. Utvärderaren noterade dock att den allmänna uppfattningen var att programmet bidrog till det allmänna målet att *främja organisationer verksamma på europeisk nivå inom kulturområdet*.

Huvudmålet uppnåddes särskilt genom de strukturer som stöddes inom område I och de nätverk som stöddes inom område II. Utvärderaren noterade att kulturaktörernas organisationer hade förbättrats, att deras verksamhet hade breddats och att de hade blivit mer professionella i förhållande till EU-projekt och EU-partnerskap. De stödmottagare som klassificeras som "ambassadörer" hade en mer symbolisk roll när det gällde det främjande arbetet.

Organisationerna uppvisade ett bra resultat när det gäller deras *huvudsakliga verksamhet* som i enlighet med bilaga I till beslutet *kan bidra till att stärka gemenskapens åtgärder på kulturområdet och göra dem mer effektiva*. Dock var det något ojämnt, eftersom man lade större vikt vid viss verksamhet än annan.

De medverkande parterna var till exempel inte helt övertygade om huruvida programmet bidrog till att *företräda de medverkande parterna* på gemenskapsnivå eller att *sprida information* om gemenskapens insatser. Utvärderaren ansåg att stödmottagarnas karaktär i sig bidrog till att resultatet i fråga om spridning av information blev relativt dåligt. Organisationerna kännetecknas av en viss sakkunskap eller ett visst ämnesområde inom minoritetsspråk, kultur eller minneshållande. Endast ett fåtal evenemang (område II) och projekt inom område III ansågs vända sig till allmänheten. Den största utmaningen är dock att spridning av information inte verkar höra till stödmottagarnas främsta prioriteringar (område II), även om vissa aktörer hade förbättrat sitt resultat i den frågan (till exempel när det gällde den begränsade informationsverksamheten om gemenskapens åtgärder på området minoritetsspråk inom område I). Följaktligen blev programmets synlighet inte optimal.

Spridning är i regel inte en av de viktigaste prioriteringarna för stödmottagare inom område II. De nätverk som omfattas av stöd inom detta område utförde viss informations- och spridningsverksamhet, särskilt gällande information om EU. Översättningar är ännu inte så vanligt, men ett stort antal stödmottagare (18) anordnade konferenser och så gott som alla förbättrade sina webbplatser. Aktiviteterna när det gäller företrädande har dessutom utvecklats med tiden. De organisationer som har tagit emot stöd inom område II uppvisar faktiskt bäst resultat när det gäller att företräda de medverkande parterna på gemenskapsnivå.

Utvärderaren ansåg att programmet framgångsrikt hade främjat organisationer verksamma på europeisk nivå inom kulturområdet och dessa organisationers arbete för att skapa *nätverk*, särskilt genom de strukturer som stöddes inom område I och de nätverk som stöddes inom område II. Med tiden ökade antalet partnerskap som stöddes inom område II.

Ett av målen för de organisationer som tagit emot stöd inom område I är att *sprida information om europeiska förhållanden i språkgemenskaper med regionala språk eller minoritetsspråk*. Utvärderaren konstaterar att resultatet på den punkten är begränsat, särskilt för nätverket Mercator, av följande skäl: Internet är det främsta spridningsverktyget (med Internettillgång och webbplatsens tillgänglighet som viktiga aspekter). Resurserna räcker inte till för översättning till tillräckligt många språk och antalet användare är begränsat (även om det ökar). En styrka är å andra sidan att de nya medlemsstaterna omgående integrerats i aktiviteterna.

Utifrån ett antal indikatorer och deskriptorer konstaterar utvärderaren att de organisationer som tagit emot stöd inom område I i hög grad deltog i att *samla in och sprida information som rör lagstiftning, utbildning och medier på minoritetsspråk*. Indikatorerna rör bland annat mångfalden i den information som samlats in och faststälts, utveckling av spridningsverktyg samt antalet aktörer som har begärt att få information och deras geografiska spridning.

De projekt som tagit emot stöd inom område III uppnådde i regel målet att *bevara och upprätthålla minnet av de viktigaste platserna och bevara arkiven med anknytning till deportationerna*. Initiativtagarna till projekten påpekar dock själva att insatserna endast i begränsad utsträckning har bidragit till att öka kunskaperna hos dagens och morgondagens generationer om deportationerna. De har snarare hjälpt till att undvika att denna kunskap minskar. Stödmottagarna är med andra ord eniga i sin bedömning att målet att *bevara minnet av offren* endast delvis har uppnåtts. De anser att ytterligare insatser behövs (vilket innebär att det även krävs mer resurser) för att samla in ögonvittnesskildringar – och det brådskar, eftersom ögonvittnena till deportationerna blir färre och färre.

2. Effektivitet:

Bristen på övervakningsdata gjorde det överlag svårt att kvantifiera programmets övergripande effektivitet. Utvärderaren konstaterar att åtgärdernas effektivitet varierar både mellan och inom de tre olika programområdena. Inom till exempel nätverket Mercator (område I) ökade effektiviteten – det årliga bidragsbeloppet var oförändrat, men aktiviteternas omfattning ökade stadigt. En mer systematisk övervakning av projekt och aktiviteter, särskilt de som tagit emot stöd som översteg det genomsnittliga stödbeloppet, skulle innebära att åtgärderna blev mer effektiva.

Stödmottagare och sökande inom område II uttryckte önskemål om större insyn och öppenhet i *ansökningsprocessen* (till exempel i fråga om urvalskriterier och utvärderingskommitténs sammansättning). Ett flertal respondenter ansåg att fler *kvantifierbara urvalskriterier* skulle ha gjort urvalsprocessen mer legitim. På ansökningsstadiet hade man uppskattat mer tekniskt bistånd och bättre kommunikation.

Övergången från ”öronmärkning” till *ansökningsomgångar* för programområde II år 2006 blev ett positivt steg på vägen mot ett konkurrensbaserat urvalsförfarande med större öppenhet och insyn, så att stödmottagare kan utses på grundval av ett större antal sökande. De stödmottagare som 2006 utsågs inom ramen för förfarandet för område II ansåg att resultatet i ansökningsomgången meddelades för sent, och att det borde ha gjorts före programmets planerade startdatum. Man menade att det skulle ha bidragit till att organisationerna hade kunnat uppnå sina mål.

Utvärderaren ansåg att man hade begränsad nytta av att dela upp stödmottagarna i ansökningsomgången för område II i ambassadörer, europeiska nätverk respektive

organisationer som anordnar kulturevenemang, eftersom organisationernas verksamheter i en analys hade visat sig vara av mycket olika slag.

Enligt utvärderaren uppvisade projekten inom programområde III konkreta resultat trots att såväl projektens omfattning som tidsramarna var begränsade. Mindre omfattande bidrag gav med andra ord konkreta resultat, men eftersom det inte fanns tillräckligt med resurser för översättning var dessa projekt inte särskilt synliga.

Det bör påpekas att oavsett hur kostnadseffektiv en åtgärd är, så får den endast begränsad effekt på programnivå om spridningen av resultatet inte är optimal.

3. Hållbarhet

Det är svårt att generalisera när det gäller åtgärdernas hållbarhet på programnivå. Inom varje programområde finns det dock belägg för att resultaten kommer att stå sig även efter det att projekten avslutats.

Programstödet inom område I hjälpte organisationerna att utveckla sina sakkunskaper och bidrog till att främja forskningen om minoritetsspråk. Inom dessa strukturer har deltagande i programmet setts som en möjlighet att förbereda sig inför det konkurrensbaserade urvalsförfarandet i de nya programmen. De medverkande parterna bekräftade att både nätverken och sakkunskaperna har nått en sådan nivå att det kommer att bli lättare att hitta fler möjligheter till finansiering. Nätverkens hållbara karaktär förstärker EU-bidragens effektivitet.

Även inom område II kan man se lite mer långsiktiga resultateffekter – merparten av stödmottagarna hävdar att de har byggt upp stabila förbindelser med övriga medlemmar i nätverken. Nittio procent av organisationerna påpekade att resultaten av deras verksamhet kommer till användning i andra organisationer och man ansåg att EU-bidragen hjälpte till att öka organisationernas synlighet och även deras trovärdighet hos andra finansierande organ.

Inom område III inrättades vissa partnerskap, men de var inte särskilt många. Enligt initiativtagarna till projekten är partnerskap inte fullt lika viktiga för den här typen av projekt. Utvärderaren ansåg att det hade varit bra med fler partnerskap inom de projekt som gällde minneshållande, för både spridning och hållbarhet.

4. HUVUDSAKLIGA REKOMMENDATIONER TILL FÖLJD AV DEN EXTERNA UTVÄRDERINGEN SAMT KOMMISSIONENS KOMMENTARER

Utvärderarens huvudsakliga rekommendationer anges i kursiverad stil och kommissionens svar i standardstil.

Genomslagskraft och effektivitet

Kommissionen bör förstärka kopplingen mellan kultursektorn och andra politiska frågor för att medborgarna fullt ut ska kunna dra nytta av kulturaktiviteternas potentiella mervärde. Övervakning av specifika projekt med stort symbolvärde skulle kunna ske genom strukturerat samarbete med andra generaldirektorat.

Kommissionen instämmer. I sitt *Meddelande om en europeisk agenda för en kultur i en alltmer globaliserad värld* från 2007 föreslår kommissionen att kulturfrågor integreras i övriga relevanta politikområden. Kommissionen förbättrar nu samordningen mellan sina avdelningar och fördjupar analysen av kontaktytan mellan den kulturella mångfalden och annan gemenskapspolitik för att hitta jämvikten mellan olika politiska mål, inbegripet främjandet av den kulturella mångfalden, vid beslutsfattande eller förslag som gäller reglering eller finanser.

Kommissionen bör iakttä de tidsfrister som anges i den preliminära tidsplanen för urvalsförfarandet och i ett tidigare skede offentliggöra vilka sökande som utsetts, eftersom många organisationers verksamhet drivs per kalenderår. Det vore därför lämpligt att samordna överföringen av EU-bidrag och genomförandet av organisationernas verksamhet i slutet av varje kalenderår.

Kommissionen håller med om att det vore bra att påskynda förfarandet för ansökningsomgångarna och har redan vidtagit åtgärder för att förkorta processen så mycket som möjligt när det gäller driftsbidrag till organisationer som är verksamma inom kulturområdet. Under 2008 kommer man till exempel att ersätta avtal med bidragsbeslut, vilket bör leda till att processen förkortas med i genomsnitt en månad, och en utökad användning av schablonbelopp bör göra ansökningshanteringen snabbare. Genom att införa fleråriga bidrag 2008 (se nedan) undviker man dessutom förseningar i framtiden.

Det bör också påpekas att andra faktorer, till exempel kommittéförfarandet (samråd med förvaltningskommittén och Europaparlamentets rätt till insyn, först en gång innan ansökningsomgången offentliggörs, och sedan en andra en gång innan urvalsprocessens resultat meddelas) har stor inverkan på den långdragna urvalsprocessen. Kommission försöker dock få till stånd en ändring av den rättsliga grunden för programmet Kultur, vilket skulle göra det möjligt för kommissionen att direkt fatta beslut om beviljande av driftsbidrag till organisationer som är verksamma inom kulturområdet. Om rådet och Europaparlamentet godkänner den nya rättsliga grunden skulle urvalsprocessen kunna kortas med ytterligare ett antal veckor.

Kommissionen bör förbättra stödet till stödmottagarna genom att införa riktlinjer för tekniskt bistånd. På det sättet kan man tillhandahålla bättre, snabbare och mer enhetliga svar till stödmottagarna.

Det bör påpekas att inrättandet av genomförandeorganet, som ansvarar för genomförandet av många av GD EAC:s programåtgärder från 2006, har bidragit till att öka den allmänna genomslagskraften och effektiviteten i förvaltningen av ansökningsomgångar.

Sedan den nya generationen program inleddes (2007–2013) har både kommissionen och genomförandeorganet sett till att bistå de sökande på ett bättre sätt. Flera användbara verktyg och tjänster har tagits fram (bland annat praktiska riktlinjer, vanliga frågor, mer användarvänliga formulär, en särskild e-brevlåda osv.).

Dessutom anordnade kommissionen och genomförandeorganet vid två tillfällen under 2007 informationsdagar i Bryssel, då de sökande fick praktisk vägledning om hur man fyller i ansökningarna på rätt sätt. De fick även tillfälle att ställa frågor. Evenemanget var lyckat och kommer att hållas igen framöver.

Kommissionen bör ta fram en databas för att möjliggöra en noggrannare övervakning samt sammanställa och följa upp övervakningsdata från de slutliga rapporterna.

Kommissionen delar denna åsikt. Genomförandeorganet har tagit fram en ny databas som kommer att möjliggöra en noggrannare övervakning och underlätta rapporteringen om åtgärder som medfinansieras av EU.

Resultatets synlighet

Kommissionen uppmanas att införa särskilda kriterier gällande synlighet i urvalsprocessen. Kommissionen bör tillhandahålla en broschyr om god praxis för stödmottagarna när det gäller att förbättra resultatets synlighet.

Kommissionen instämmer helt och hållet i att synligheten och spridningen av resultatet av de åtgärder som stöds behöver förbättras. I den nya generationen ansökningsomgångar (för programperioden 2007–2013) är resultatets synlighet och spridning ett viktigt tilldelningskriterium. Det innebär att de sökande även bedöms i fråga om synlighet, spridning och utnyttjande av de planerade aktiviteterna (vilka slags kommunikationsverktyg som används, hur bra medieplanen är, hur många människor som nås av åtgärderna osv.).

Kommissionen håller även på att ta fram en ny databas (med namnet *EVE*) med en stor mängd användbar information som allmänheten kommer att få tillgång till.

Hållbarhet

Kommissionen bör erbjuda fleråriga bidrag. Man skulle kunna kombinera årliga och fleråriga bidrag beroende på projektens karaktär. De sökande skulle kunna få välja mellan årliga och fleråriga bidrag.

Kommissionen är medveten om att det vore önskvärt med större stabilitet och trygghet för dem som ansöker om driftsbidrag och medger att fleråriga bidrag skulle göra det betydligt lättare för vissa organisationer att driva sin fasta verksamhet. Kommissionen har därför undersökt möjligheten att erbjuda fleråriga bidrag utan att man bryter mot bestämmelserna i budgetförordningen. Från och med 2008 kommer kommissionen att ge de sökande inom område II i programmet Kultur möjlighet att ansöka om antingen ett flerårigt eller ett årligt bidrag. Från och med 2007 ger kommissionen organen under f.d. område I möjlighet att ansöka om fleråriga bidrag inom ramen för programmet för livslångt lärande.

Behåll kravet på låg extern finansieringsnivå (20 procent för område II och 25 procent för område III) med hänsyn till kultursektorns särskilda karaktär. Även om de belopp som omfattas av principen om successiv nedtrappning av bidrag är låga har principen ett symbolvärde och stödmottagarna ser den som en begränsning. Vid utvärderingen kom man fram till att det råder ett negativt samband mellan fördelarna med och kostnaderna för att följa denna princip.

Kommissionen instämmer i att det i fråga om stöd till kulturorganisationer (driftsbidrag) vore önskvärt att bibehålla en hög nivå av medfinansiering från gemenskapen, särskilt för strukturellt stöd. Budgetförordningens princip om successiv nedtrappning måste dock tillämpas på driftsbidrag. Kommissionen skulle däremot vilja tillämpa principen enligt en så liten nedtrappningsgrad som möjligt. År 2007 och 2008 rörde det sig om endast 1 procent och den tillämpas på medfinansieringsgraden snarare än direkt på bidraget.

Kommissionen bör förstärka den kvalitativa övervakningen vid genomförandet av projekt och utöka de resurser som ägnas åt GD EAC:s och genomförandeorganets kunskaper om kultursektorn och de medverkande parterna.

Kommissionen håller med om att det vore bra att ha närmare kontakt med kultursektorn som helhet och särskilt med kultursektorns aktörer när deras projekt genomförs. Kommissionen kommer att undersöka möjligheten att göra fler platsbesök och delta i evenemang som stödmottagarna anordnar.

Inom ramen för meddelandet om en europeisk agenda för en kultur i en alltmer globaliserad värld inför kommissionen en strukturerad dialog med kultursektorn (forum, konferenser och andra metoder för att underlätta kommunikationen).

5. KOMMISSIONENS SLUTSATSER

Kommissionen instämmer i utvärderarens samlade bedömning att programmets huvudsakliga mål har uppnåtts. Det har inte gått att dra några generella slutsatser på programnivå, men analysen av resultatet för *varje område i programmet* visar att de operativa målen har uppnåtts.

Kulturnätverk och kulturorganisationer av alla slag och storlekar – körer, museer, orkestrar, teatrar, kulturstiftelser – har genom programmet tagit emot stöd för att genomföra aktiviteter och projekt med en europeisk dimension. Inom programområde III har stöd gått till hågkomstprojekt med ett starkt europeiskt mervärde som inte hade kunnat genomföras utan EU-finansiering. Dessutom har stödmottagarnas aktiviteter täckt alla delar av kultursektorn, vilket innebär att de har nått ut till en stor del av allmänheten. Kommissionen medger dock att det finns utrymme för förbättringar när det gäller resultatens spridning och synlighet.

Utvärderingen har resulterat i många bra rekommendationer. Efter att det föregående programmet avslutats har de tre områdena införlivats i tre olika program. Utvärderarens råd avspeglas redan i de förändringar som gjorts i dessa program och införandet av ansökningsomgångarna från och med 2007. Ett exempel är de nya ansökningsomgångarna för programmet Kultur, programmet för livslångt lärande och programmet Ett Europa för medborgarna (område I och II), där *spridningen av resultaten* är ett av huvudkriterierna för bedömning av ansökningarnas kvalitet och där möjligheten finns att ansöka om fleråriga bidrag.